

مقاله پژوهشی

کتاب کودک و نقش آن در رشد کودکان با تکیه بر آرای علامه طباطبایی از مفهوم «کتاب» در قرآن کریم

نسترن پورصالحی^۱

تاریخ پذیرش: [۱۴۰۱/۹/۵]

تاریخ دریافت: [۱۴۰۱/۶/۲۰]

چکیده

کتاب کودک بر رشد زبانی، شناختی، شخصیتی و اجتماعی کودکان اثرگذار است. داشتن تعریف دقیق از این مفهوم می‌تواند به رشد همه‌جانبه کودک کمک نماید. به‌این‌ترتیب هدف از این پژوهش آن بود که بر مبنای تعریفی که علامه طباطبایی از کتاب در قرآن ارائه کرده است، به مفهوم کتاب کودک دست پیدا کنیم. برای این منظور از روش کتابخانه‌ای و گروه کانونی استفاده شد. ۶ نفر از متخصصان که مطالعات قرآنی داشتند در گروه کانونی مشارکت داده شدند. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی، سه نوع کتاب را در زندگی کودک شناسایی کرد: کتاب فیزیکی دربردارنده خاطرات و تجربیات کودک و تثبیت باورها از طریق آن؛ کتاب والدین و سبک زندگی آنان (رفتار و گفتار والدین و اطرافیان کودک، امکانات و محل زندگی او)؛ کتاب طبیعت و پدیده‌های طبیعی. به‌این‌ترتیب بر اساس یافته‌ها پیشنهاد می‌شود والدین از اثر ارتباطی خود بر کودک غافل نبوده و تلاش نمایند از طریق انواع کتاب‌های شناسایی‌شده رشد همه‌جانبه‌ای را برای کودک فراهم آورند.

واژگان کلیدی: کلام، تفکر، کتاب کودک، سبک زندگی، طبیعت، والدین.

۱- مقدمه

دستاوردهای پژوهشی در زمینه رشد و پرورش کودک به شناخت دوره‌هایی در رشد زبانی، شناختی، شخصیتی و اجتماعی در کودکان منتهی شده است. گرچه آهنگ پیشرفت تمامی کودکان در پیمودن این مراحل یکسان نیست اما در روند رشد، گذر همگی آنان از این مراحل قطعی است. کودکان برای گذراندن هر مرحله از رشد به ادبیات مناسب نیاز دارند. کتاب‌ها می‌توانند کمک کنند تا پیش‌روی کودکان به مرحله بعدی ممکن شود (نورتون^۱، ۱۳۸۲).

ادبیات اثر عمیقی بر رشد زبانی کودک دارد. به‌علاوه ادبیات با ایجاد فضای تبادل آرا و تقویت فرایند فکری، در رشد و پرورش شناختی نقشی عمده بازی می‌کند. ادبیات کودکان به‌ویژه در رشد و پرورش کارکردهای بنیادی که با فرایند تفکر پیوند دارد (مانند مشاهده، مقایسه، طبقه‌بندی، فرضیه‌سازی، سازماندهی، خلاصه‌کردن و جمع‌بندی، به‌کاربردن و انتقادکردن)، تأثیر به‌سزایی دارد. ادبیات می‌تواند به چهار دلیل در رشد عاطفی کودکان سهیم شود. اول آن‌که ادبیات به کودکان ثابت می‌کند که در بسیاری از احساس‌ها مانند دیگران هستند. دوم، در ادبیات هرگونه احساس از نقطه‌نظرهای مختلف بررسی می‌شود. سوم، کنش‌های شخصیت‌های مختلف نقطه‌نظری برای شیوه‌های برخورد با عواطفی ویژه را اراده می‌دهد. چهارم، ادبیات به روشنی نشان می‌دهد که هر فرد عواطف گوناگونی را تجربه می‌کند که گاهی در تضاد و کشمکش با هم هستند (درسنامه بین‌المللی زبان و احساس^۲، ۲۰۲۲). ادبیات بر نگرش‌های فرهنگی و نژادی تأثیرگذاری مطلوب دارد. به بیان دیگر ادبیات می‌تواند بر رشد و پرورش اجتماعی کودکان نیز تأثیرگذار باشد (نورتون، ۱۳۸۲).

در دوران‌های مختلف تاریخی بنا به نوع فرهنگ و تمدن، تناسب بین فرهنگ و ادبیات شفاهی و ادبیات نوشتاری متغیر بوده است. پیش از مدرنیته و سرمایه‌داری ادبیات نوشتاری غالب نشده و لذا کتاب و کتابت ویژه کودکان فراگیر نبوده است. با گسترش جامعه سرمایه‌داری و همگانی‌شدن آموزش و پرورش و پیدایش و گسترش صنعت چاپ، ادبیات کودک به‌عنوان جریانی مستقل و متمایز از فرهنگ شفاهی شکل گرفت و در بازار کالاهای فرهنگی «خواننده کودک» به وجود آمد. با کم‌رنگ‌شدن ادبیات شفاهی (قصه‌های عامیانه، افسانه‌ها، ترانه‌ها، لالایی‌ها)، نویسندگی برای کودکان و کتاب کودک و ترویج کتاب‌خوانی به یک جریان ادبی و فرهنگی بارز بدل شده است (پدرام‌نیا، ۱۳۸۶).

به نظر می‌رسد در این زمان، این پرسش که کودک کیست و کتاب او چیست موضوع مسلمی انگاشته می‌شود؛ اما در دهه‌های اخیر هم مفهوم کودک و هم مفهوم کتاب کودک مورد پرسش قرار گرفته و چالش‌های زیادی درباره آن در جریان است (پولادی، ۱۳۸۷). درعین حال یافتن ارتباط میان کودک و کتاب موردعلاقه او دشوار است. چراکه ابزار مناسبی در دست نیست تا به حقایقی در این باره دست پیدا کنیم. اختلاف دیدگاه‌ها در تعریف کتاب کودک و ادبیات کودک، سنجش کتاب کودکان و پیوند دادن آن به خواننده را مشکل‌ساز می‌کند. تفاوت نظرها و سلیقه‌ها در این میان به اوج می‌رسد و نمی‌توان درباره محتوای بسیاری از کتاب‌ها به این نتیجه دست یافت که خواندن یا نخواندن یک کتاب برای کودک سودمند خواهد بود یا خیر؟ کتاب‌های تعلیمی و کتاب‌های هنری کدام مناسب‌ترند؟

1. Norton

2. Language and Emotion: An international handbook.

کتاب کودک به جهت اینکه در تثبیت حقایق و رشد کلام و در نهایت شکل‌گیری و توسعه تفکر در کودک تأثیر دارد حائز اهمیت است. اهمیت کتاب کودک را این امر دو چندان می‌کند که آنچه در کودکی رقم می‌خورد سرنوشت کودک^۱ را تعیین می‌کند و اقتضای سعادت‌مندی یا ناکامی را در او پدیدار می‌سازد. در نظر نگرفتن اقتضائات رشد و بلوغ در هر مقطع، غفلت از اظهار عواطف کافی نسبت به کودک، قراردادن او در معرض ناامنی‌ها، آموزش‌های نادرست و ... منجر می‌شود تا تعادل کودک به هم‌ریخته و زندگی معنوی اش به خطر افتد (اخوت، ۱۳۹۸).

بر مبنای «منظومه رشد تفکر اجتماعی» که از قرآن و آیات و روایات استخراج شده است، دوره رشد انسان شش دوره است که دوران کودکی، دوره اول آن است (اخوت، ۱۳۹۲). دوران کودکی، دوره اول تفکر اجتماعی است که از آن تعبیر به دوره ظهور ولایت و ادب می‌شود. در این دوران کودک از جهات مختلف نیازمند سرپرستی است و از این منظر این دوره به دوره ظهور ولایت تعبیر شده است. ولی کودک علاوه بر سرپرستی موظف است او را توانمند سازد و از آسیب‌های مختلف حفظ کند و از این جهت، دوره تأدیب نیز نامیده شده است (اخوت، ۱۳۹۸). بر این اساس می‌توان بیان داشت که هدف از استفاده کتاب برای والدین کمک به کودک در جهت ظهور ولایت، ادب و توانمندسازی او است.

هر انسانی هنگام تولد دارایی‌ها و توان‌هایی را در اختیار دارد و در طی زندگی خود در پی دست‌یافتن به نور و هدایت و رسیدن به بلوغ است. مهم‌ترین محورهایی که در دوره اول رشد اجتماعی لازم است مورد توجه قرار بگیرد نطق (بروز درونیات)، کلام (ارتباط برقرارکردن) و حواس‌اند. چشم‌انداز برنامه‌های هفت سال اول دوران کودکی را می‌توان، تعلیم کلام و تأدیب نطق دانست که در سه محور کلی، زبان به کلام نیک گشودن و تأدیب نطق (کنترل بروزات) و در نهایت استفاده از کلام در ابراز نطق است. در این میان کتاب کودک می‌تواند در ارتقاء کلام نیکو در کودک اثرگذار باشد. در صورتی که کلام از زندگی انسان حذف شود امکان هیچ‌گونه انتقال علمی و تجربه‌ای برای او نیست. کلام متناسب با سیر رشد انسان محتوای غنی پیدا می‌کند.

نطق، کتابت و کلام سه توان منحصر به فرد در اختیار انسان است. این سه ویژگی خاص به‌نوعی با هم ارتباط دارند و تقویت هر یک از آنها موجب تقویت دیگری می‌شود. کلام یکی از مهم‌ترین مقوله‌هایی است که به شدت وابسته به تعلیم است. در واقع می‌توان گفت نطق، کلام و کتابت آموختنی هستند و عموم مردم به این آموزش رو می‌آورند (اخوت، ۱۳۹۶).

از سوی دیگر کتاب برای کودکان، جهت توسعه قدرت تفکر آنها است. لازم است به نگاه مناسبی از تفکر کودک دست یافت تا بر اساس آن بتوان محتوای مناسب را تولید و ارزیابی نمود. برای شکل‌گیری و توسعه تفکر در کودک لازم است توان‌های پایه‌ای را که بدین منظور در او قرار گرفته است شناخت. در واقع کودک با توان پایه‌ای به دنیا می‌آید و منظور از این توان، تفکری است که از ناحیه والدین به او منتقل می‌شود و منشأ علمی است که در دنیا به کار می‌گیرد. این توان، توان دریافت حقایق است. در اثر انتقال درست این توان شکوفایی سایر توان‌ها امکان‌پذیر می‌شود. از نگاه قرآن، توان‌های مهمی چون تعقل و ذکر از طریق فعال‌شدن آن حاصل می‌شود. توان دریافت حقایق با کودک متولد می‌شود و او را در مسیر کمال و قرب یاری می‌کند. توان دریافت حقایق در قرآن با عناوینی چون سمع و بصر و افئده یاد شده که به‌نوعی هم توان و هم ابزار، حساب می‌شوند. پس می‌توان گفت سمع و بصر و افئده توان و ابزار فعال‌شدن تفکر در کودک است. در واقع بهره‌مندی صحیح از سمع و بصر و افئده محور تعلیم و تربیت کودک است (اخوت، ۱۳۹۸).

۱. منظور از کودک معادل کلمه «طفل» در قرآن است (سوره نور، آیه ۳۱ و ۵۱) که به قبل از فعال‌شدن توان‌های جنسی در انسان که مقارن با نوعی بلوغ و داشتن تکلیف شرعی است اشاره دارد. پس از این دوره توان‌های انسان به‌گونه‌ای قوت می‌گیرد که به‌نوعی استقلال در فهم و توجه و عمل دست می‌یابد (اخوت، ۱۳۹۸).

سمع، توان شنیدن و شنوایی: اولین مؤلفه ایجادکننده تفکر است که در لغت به معنای ادراک به وسیله گوش ظاهری یا نور باطنی یا احاطه وجودی است. بصر، توان مشاهده حسی و غیر حسی و بر مبنای آن تمایز اشیاء: دومین مؤلفه ایجادکننده تفکر به معنی علمی که به واسطه دیدن با چشم یا قلب حاصل می‌شود.

افنده، توان دریافت حقایق و عواطف در درون: توان تجزیه و تحلیل و تولید علم و ذکر است و در قلب صورت می‌گیرد. قلب محل ادراک و فهم حقایق است که دیده‌ها و شنیده‌ها را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد. علت اصلی این تأثیر و تأثرات و پختگی در قلب، عواطف و محبت است که قدرت تحلیل را بیشتر می‌کند.

وظیفه بنیادی ولی در این دوره؛ سوق دادن طفل به سمت شکر با مدیریت سمع و ابصار و افنده است. به‌طور کلی سیر رشد صحیح توان سمع از شنیدن به فهم حقایق از معبر شنوایی است. سیر رشد توان بصر از دیدن به بصیرت و عاقبت‌اندیشی است. سمع و بصر مقدم بر قلب هستند و استفاده صحیح از آن‌ها توان قلب را فعال می‌کند.

درواقع این سه با هم دستگاه تجزیه و تحلیلی را برای انسان به وجود می‌آورند که در این ساختار، حوادث و رخدادها را از شکلی به اشکال دیگر، از جمله صور خیالی، گزاره‌های وهمی و گزاره‌های کلی تبدیل کند (اخوت و افشار، ۱۳۹۸). اگر سیر این تجزیه و تحلیل به سمت گزاره‌های حقیقی نرود و صرفاً به صورت صور خیالی یا گزاره‌های جزئی تبدیل شود، فرد نسبت به حقایق بی‌بهره خواهد بود. بر این اساس اهمیت دارد از هرگونه اختلالی در این دستگاه جلوگیری کرد و با آموزش صحیح قدرت آن را برای دریافت حقایق بیشتر نمود (اخوت و افشار ۱۳۹۸). درعین حال هر قدر بتوان امکان فعالیت هماهنگ این ابزارها را بیشتر فراهم کرد، امکان دستیابی به حقایق که گزاره‌هایی کلی هستند فراهم می‌شود.

اگر خیال در حیطه تجارب کودک نباشد (درواقع کودک آنچه را در ذهن می‌سازد قبلاً تجربه ملموس و در بستر طبیعی از آن نداشته باشد) تصاویر ذهنی کودک بیش از گزاره‌ها و عواطف او می‌شود و این موجب عدم تقارن در کودک می‌شود. درواقع باید بین سمع و بصر و افنده تقارن باشد. عدم تقارن موجب می‌شود که تعقل کودک با تأخیر فعال شود. کودکی که دائماً با تصاویر و صداهای متعدد روبرو باشد، برای قرارگرفتن در مسیر عقلانی با مشکلاتی روبرو می‌شود. درواقع باید هر چیزی از مسیر تجربه برای کودک در ذهن او معنادار شود. باید دیده‌ها و شنیده‌ها و تجربه‌ها رشد متقارن در ذهن داشته باشند و عملکرد کودک هم‌زمان با این موارد رشد یابد.

پس چنانچه سمع و بصر و افنده در مسیر صحیح خود قرار گیرند؛ منجر به فعال‌شدن تفکر می‌شوند. تفکر مبنای شکوفایی عقل است. شکوفایی بلوغ عقلی درگرو فهم نفع و ضرر است. فهم نفع و ضرر نیز درگرو فهم و تشخیص تمایزات است؛ بنابراین با قرارگرفتن افنده در مسیر صحیح خود فرد توان تجزیه و تحلیل صحیح و قدرت تشخیص خوب از بد و فهم تمیز را به‌دست می‌آورد. همچنین از نتایج مهم قرارگرفتن فؤاد در مسیر صحیح خود اعتماد به ولی الهی است.

با توجه به نکات فوق کتاب خوب، کتابی است که پایه‌های تفکر کودک را تقویت کرده و اعتماد او را به ولی مهربان و خیرخواه و روزی‌رسان (پدر و مادر) بیشتر نماید.

با توجه به مبانی مطرح و نیازهای بیان‌شده در این مقاله تلاش می‌شود ماهیت کتاب از نظر قرآن مورد بررسی قرار گیرد و تلاش شود بر اساس آن مدل کتاب کودک طرح‌ریزی شود و ویژگی‌های کتاب مطلوب کودک به صورت کلی استخراج گردد. بر این اساس این پژوهش در نظر دارد به سؤالات زیر پاسخ گوید:

- کتاب برای کودکان بر اساس دیدگاه قرآن درباره کتاب چیست؟
- کتاب مطلوب برای کودکان بر اساس مفهوم رشد و تفکر در قرآن دارای چه ویژگی‌هایی است؟

۲- روش‌شناسی

در این پژوهش برای شناسایی مفهوم کتاب در قرآن از روش کتابخانه‌ای استفاده شده است و کتب لغت و تفسیر علامه طباطبایی ذیل آیات مرتبط با کتاب بررسی شده است. در ادامه جهت بازتعریف مفهوم کتاب برای کودکان از روش گروه متمرکز استفاده گردید. روش تحقیق گروه‌های کانونی از جمله روش‌های کیفی تفصیلی است که در آن از مصاحبه گروهی استفاده می‌شود. از این روش می‌توان برای تفسیر نتایج حاصل از گردآوری اطلاعات صورت گرفته در مرحله اول پژوهش استفاده نمود (بازرگان هرندی، ۱۴۰۱). نمونه‌گیری در این روش غیر احتمالی بوده و افراد بنا به هدف پژوهش انتخاب شده‌اند. در این پژوهش تلاش شد متخصصان دانشگاهی که دارای مطالعات قرآنی نیز هستند در کنار یکدیگر گرد آیند تا بتوان از تضارب آراء آن‌ها در چارچوب مدل مفهومی به‌دست‌آمده بر اساس آیات قرآن، به ماهیت کتاب کودک پی‌برد.

جدول ۱. لیست متخصصان دانشگاهی با مطالعات قرآنی

تخصص	میزان تحصیلات	تعداد نفرات
متخصص تدبر در قرآن	کارشناسی ارشد	۱
متخصص مدیریت رسانه	کارشناسی ارشد	۱
متخصص علم اطلاعات و دانش‌شناسی	دکتری	۱
متخصص روان‌شناسی بالینی	کارشناسی ارشد	۱
متخصص مدیریت آموزشی	دکتری	۱
متخصص زبان و ادبیات فارسی	کارشناسی ارشد	۱

جدول ۲. جلسات برگزار شده در بستر اسکای‌روم

جلسه	شرح
اول	بیان دغدغه‌ها و چالش‌ها و دعوت از اعضاء برای همراهی در پژوهش
دوم	کتاب کودک و ارتباط آن با تفکر کودک (بررسی چرایی وجود کتاب برای کودکان) - تبیین مبانی نظری
سوم	کتاب کودک و ارتباط آن با کلام (کتاب کودک باید حاوی چه کلمات و عباراتی باشد و کلامی که در آن جاری می‌شود چه ویژگی‌هایی داشته باشد) - تبیین مبانی نظری
چهارم	ماهیت کتاب برای کودکان
پنجم	تبیین نقش والدین در ارتباط کودکان با کودکان
ششم	ویژگی‌های کتاب مطلوب برای کودکان

شش جلسه به‌صورت مجازی از طریق بستر اسکای‌روم برگزار شد. در ابتدا طرح مقدماتی از اهداف، مسائل و چالش‌های مرتبط با کتاب کودک نگاشته شد و در جلسه اول به شرح آن پرداخته شد. سپس مبانی نظری مطرح گردید. در ادامه نتایج حاصل از بررسی کتاب در قرآن، تلاش شد با طرح پرسش‌هایی اهمیت کتاب کودک، ماهیت کتاب کودک، ویژگی‌های آن و ویژگی‌های مطلوبی که می‌تواند در دوران کودکی (پیش از ۹ سال) داشته باشد مورد بررسی قرار گیرد. سؤالات به‌صورت نیمه‌ساختاریافته تنظیم گردید.

طول هر جلسه ۹۰-۱۲۰ دقیقه بوده است. پس از پایان هر جلسه، فایل صوتی گفتگوها پیاده شده و بر اساس چارچوب پیشنهادی سریواستوا و هاپوود^۱ (۲۰۰۹) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در این چارچوب به جای تأکید بر کدها، تأکید بر شکل‌گیری الگوها و مضامین است. در این چارچوب مراحل زیر پیشنهاد شده است:

- داده‌ها به من چه می‌گویند؟ (درگیر شدن صریح با مباحث نظری، ذهنی، هستی‌شناختی، معرفت‌شناختی و درک میدانی)

- آنچه می‌خواهم بدانم چیست؟ (با توجه به اهداف تحقیق، سؤالات و نکات نظری موردعلاقه)

- رابطه دیالکتیکی بین آنچه داده‌ها به من می‌گویند و آنچه من می‌خواهم بدانم چیست؟ (پالایش، تمرکز و پیوند دادن به سؤالات تحقیق)

خروجی هر جلسه گروه کانونی درنهایت، یک فایل مرتبط با اهداف و سؤالات پژوهش بود که در آن تلاش می‌شد به سه مضمون اصلی اهمیت کتاب کودک، ماهیت کتاب کودک و ویژگی‌های کتاب کودک، توجه شده و داده‌ها، ذیل آن‌ها دسته‌بندی شود. درنهایت داده‌ها، در قالب روایتی و توصیفی نگاشته شده و در ادامه گزارش می‌گردد. ابتدای هر جلسه دستاوردهای منعکس‌شده از جلسه قبل مطرح شده و مورد تأیید اعضا قرار می‌گرفت.

۳- یافته‌ها

۳-۱- بررسی واژه کتاب و مشتقات آن در قرآن

امروزه وقتی لفظ «کتاب» شنیده می‌شود اولین معنایی که از آن به ذهن تبادر پیدا می‌کند همان صحیفه‌ای است که پاره‌ای از مطالب در قالب خطوط دستی و یا چاپی در آن گنجانده شده است. در دانش‌نامه کتاب‌داری و اطلاع‌رسانی نیز کتاب، به مجموعه‌ای از لوح‌های چوبی یا عاجی؛ یا مجموعه‌ای از ورق‌های کاغذ، پوست آهو و یا ماده‌ای مانند آن، اعم از دست‌نویس یا چاپی که با هم به‌نخ‌کشیده یا صحافی شده باشند، کتاب می‌گویند (سلطانی و راستین، ۱۳۸۱).

در قرآن بنا بر احصاء محمد فؤاد عبدالباقی (۱۳۹۹) در المعجم المفهرس الفاظ القرآن الکریم واژه «کتاب» تقریباً ۲۶۵ بار در قرآن تکرار شده است. این واژه در معناهای کاملاً متفاوت به کار رفته است که راغب اصفهانی پاره‌ای از آن‌ها را در المفردات فی غریب القرآن ذیل ماده «کتب» برشمرده است؛ اما کسی که معناهای کتاب در قرآن را با دقت احصا و آن‌ها را تقسیم‌بندی کرده است محمدحسین طباطبائی صاحب تفسیر «المیزان» است. در این بخش تلاش می‌شود ماهیت کتاب در کتب لغت بیان شده و سپس دیدگاه علامه طباطبائی مورد بررسی قرار گیرد.

کتاب التحقیق فی کلمات قرآن کریم که در آن به بیان معانی واژگان قرآن بر اساس آیات قرآن و روایات پرداخته است، عنوان شده است که کتاب، «تقریر (گزارش) نیت و مقصود و تثبیت آن در خارج، با اسباب مناسب است.» در ادامه بیان شده است که «کتاب هر چیزی است که اموری در آن ضبط و جمع و حفظ شوند؛ خواه مادی باشد یا معنوی»، همچنین کتاب؛ مصدر است و به‌منظور مبالغه به چیزی که در آن نوشته می‌شود، کتاب می‌گویند؛ زیرا کتابت در آن موردنظر است؛ گویا لوحی که این مطلب در آن نوشته شده، اصلاً لحاظ نمی‌شود. پس مصدر کتاب بر چیزی که در خارج آشکار و متجلی می‌شود - بدون توجه به محلش - اطلاق می‌شود (مصطفوی، ۱۳۹۷).

در مفردات راغب آمده است که «کتب و کتاب و کتابه یعنی نوشتن... و در متعارف نوشتن را کتابت گویند، زیرا که حروف بعضی با بعضی جمع می‌شوند. گاهی به کلام کتاب گفته شود که حروف در تلفظ به هم منضم و با هم جمع می‌شوند و لذا به کلام خدا با آن که نوشته نشده بود کتاب اطلاق شده است». در جای دیگر عنوان کرده است که مراد از کتاب صحیفه نوشته‌شده است (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲).

در قاموس قرآن ذیل واژه کتب به برخی از آیات نیز اشاره شده است که به مفهوم کتاب پرداخته است و برای نمونه آمده است که «ممکن است مراد از کتاب، خلقت و تکوین باشد» و یا کتاب قرآن باشد (قرشی، ۱۳۸۶).

علامه طباطبایی در تفسیر شریف المیزان بیان می‌دارد که واژه کتب و کتاب- در سخن معمولی مردم یعنی متصل کردن بعضی از حروف به بعض دیگر با خط و نوشتن و بیشتر در مورد چیزی که بعضی از آن لفظاً به بعضی دیگر ضمیمه شده به کار می‌رود، پس اصل در کتابت یا نوشتن، منظم نمودن خط است ولی هرکدام از این معانی [پیوستن حروف و لفظ یا عبارت] در مورد یکدیگر استعاره می‌شود و لذا کلام خدا هرچند که نوشته نشده باشد کتاب نامیده می‌شود. کتاب- در اصل مصدر است سپس نوشته‌های درون کتاب هم کتاب نامیده شده، همچنین کتاب در اصل اسمی است برای صحیفه یا مطالبی که در آن نوشته شده پس مقصود صحیفه‌ای است که در آن نوشته باشند.

علامه ذیل تفسیر آیات دیگری نیز بیان می‌داد که اقسام سه‌گانه اطلاق «کتاب» در قرآن مجید به شرح زیر است:

- قسم اول کتاب‌هایی است که مشتمل بر شرایع دین بوده و بر انبیا: نازل می‌شده است.
- قسم دوم کتبی است که اعمال بندگان را از نیکی و بدی ضبط می‌کند و یا کتابی است که اعمال امت‌ها را ضبط می‌نماید و بعضی دیگر آیات راجع به کتبی است که جمیع مردم در آن‌ها مشترک‌اند.
- قسم سوم کتبی است که جزئیات نظام عالم و حوادث واقعه در آن را ضبط می‌کند. احتمال دارد این نوع کتاب هم خود دو قسم باشد: یکی کتاب عامی که حافظ جمیع موجودات و حوادث جاری است و دیگر کتاب خاصی که مخصوص به یک‌یک موجودات و مشتمل بر حوادث هر موجود است و یکی دیگر کتبی که قلم خوردن و محو و اثبات در آن راه دارد، (طباطبائی، ۱۳۷۴).

در مقام جمع‌بندی می‌توان گفت وقتی سخن از کتاب به میان می‌آید گویی از مطلبی بدیهی سخن گفته می‌شود. درحالی‌که این مفهوم روشن نیست. بحث کتاب، در کلام خدای تعالی جریان یافته و در قرآن کریم به وحی انبیا و مخصوصاً آن وحی که متضمن شریعت است اطلاق کتاب شده، همچنین در آن حقیقت آسمانی که حوادث و وقایع جاری را ضبط می‌کند استعمال شده است. همگان کتاب و کتابت را می‌شناسند حتی اگر نتوانند بخوانند و بنویسند؛ اما پی‌بردن به عمق آن بسیار دشوار است. درباره ماهیت کتاب می‌توان موارد زیر را برشمرد:

- کتاب وسیله گسترش علم و دانش و تجربه بشری است. وسیله انتقال هویت‌ها و فرهنگ‌هاست. بدین ترتیب کتاب وسیله و ابزاری برای ثبت است.
- کتاب عامل هدایت انسان است و اگر نباشد انسان به گمراهی می‌افتد، زیرا در کتاب اوامر الهی و احکام او به انسان منتقل می‌شود. بدین ترتیب کتاب وسیله و سبب ارتباط انسان و خداست.
- بر اساس محتوای کتاب انسان به انواع شناخت و معرفت دست می‌یابد و می‌تواند برای ابهامات خود به محکومات هستی مراجعه نماید و در متشابها با رجوع به کتاب، به حقایق جاری در هستی دست پیدا کند.

- هر عملی که انسان انجام می‌دهد در کتابی ثبت می‌شود و بر اساس کتاب خود پاداش و جزا می‌بیند. لذا کتاب عاملی برای پاداش و جزاست.

بر این اساس کتاب، تنها کاغذ و پوست و ... نیست، بلکه هر لوحی است که می‌شود بر آن ثبتی انجام داد؛ بنابراین هر اتفاق و رخدادی که ثبت می‌شود در کتابی از هستی و در عوالمی ثبت شده و می‌شود. کتاب گستره و پهنه‌ای است که در آن مطالب و حقایق ظهور یافته‌اند. این گستره می‌تواند متفاوت و دارای انواع مختلفی باشد ولی درعین حال این مفهوم بر تمامی مصادیق آن صدق کند (اخوت، ۱۳۹۴).

بدین ترتیب گستره کتاب نه فقط در زندگی بشر بلکه در تمام هستی است و هر ثبتی در کتابی نگاشته شده و می‌شود. لذا قدرت هر انسانی به اندازه علم او نسبت به کتاب است. بر اساس احاطه‌ای که انسان نسبت به خود و هستی می‌یابد توان بهره‌گیری از کتاب را می‌یابد.

حقایق و پدیده‌های امکانی در هستی، در گستره وجود به ثبت رسیده و نمایان گردیده‌اند. پس با توجه به مفهوم عرفی کتاب، می‌توان از گستره وجود که بستر ظهور حقایق است، به عنوان «کتاب حقیقت» یا «کتاب هستی» یا «کتاب وجود» یاد کرد. گستره‌ای که در آن هر ثبت‌شدنی‌ای ثبت گردیده است. در واقع با توجه به آیات قرآن می‌توان مفهوم ثابت موجود در همه موارد فوق را ثبت یا تثبیت چیزی بر مبنای حکمی دانست. این ثبت و تثبیت درجایی و برای کسی اجرا می‌شود. گاهی در آن تأکید بر حکم و قانون و گاهی بر انعکاس نتیجه آن است. گاهی تأکید بر سرنوشت و گاهی بر نتیجه آن است. گاهی تأکید بر روی همه موجودات و گاهی تأکید بر روی انسان است (اخوت، ۱۳۹۴).

۳-۲- دوران کودکی و اهمیت کتاب برای کودک

کودک صحیفه‌ای است که خداوند، پدر و مادر، اطرافیان و محیط در او دست به ثبت می‌زنند و بر اثر مواجهات کودک و یا توان‌های نهادینه‌شده در کودک پیش از تولد این صحیفه به تدریج شکل می‌گیرد. در واقع اگر والدین به نقش مدادبودن خود توجه داشته باشند و بدانند در هر لحظه در حال ثبت چیزی بر وجود کودک هستند؛ تلاش می‌کنند بهترین دیدنی‌ها، شنیدنی‌ها و روابط و محیط‌ها را برایش فراهم آورند. والدین و تعاملی که با کودک دارند، باعث می‌شود محتواهای گوناگون موجود در موقعیت‌های مختلف زندگی برای کودک معنادار شوند. در واقع والدین کتاب زندگی را برای کودک خوانش می‌کنند و کودک تا سالیان دراز متأثر از خوانش اولیه والدین از زندگی است.

پس اگر از کتاب در دوران کودکی یاد می‌شود صرفاً کتاب‌هایی که در بازار به نام کتاب کودک از آن یاد می‌شود نیست و لازم است این مفهوم در ذهن گسترش یافته و والدین بتوانند از انواع کتاب به تناسب اهداف خود استفاده نمایند.

۳-۳- ماهیت کتاب کودک

بر اساس نتایج پژوهش، ماهیت کتاب کودک در سه قالب زیر شناسایی شد:

- کتاب فیزیکی؛ برای تثبیت باورها با ثبت تجربیات و خاطرات کودک است. همچنان که کتاب‌های آسمانی در قالب یک مصحف وجود دارند، این قالب می‌تواند برای کودکان هم به کار گرفته شود ولی محتوای مناسب‌تر برای آنان این است که تجارب و باورهای قابل تجربه و ملموس در قالب کتاب ذکر شود. کتاب کودک باید واقعی بوده و تا حد ممکن نزدیک به زندگی روزمره

- کودک باشد. در غیر این صورت کتاب جنبه عملیاتی و کاربردی برای کودک نداشته و صرفاً او را با یک موضوع آشنا می‌سازد، اما امکان استفاده و عملیاتی کردن آن برای کودک نیست.
- کتاب والدین و سبک زندگی: رفتار و گفتار والدین و اطرافیان کودک، امکانات و محل زندگی او، اعمالی که کودک در بستر زندگی خود و در اطرافیان خود مشاهده می‌کند و گفتاری که می‌شنود و با آن‌ها روبه‌رو می‌شود، مکانی که در آن زندگی می‌کند، لباسی که می‌پوشد و وسایلی که با آن‌ها روبه‌رو می‌شود؛ همه کتاب‌هایی هستند که کودک می‌خواند. اعمال هر فردی در صحیفه‌ای ثبت و ضبط می‌شود. در این نگاه والدین هرکدام صحیفه‌ای دارند که کودک در مراودات خود با آن‌ها این کتاب را خوانش می‌کند. هر قدر کتاب اعمال والدین مبتنی بر عقلانیت و حقیقت باشد، دریافت‌های کودک ارتقاء یافته و می‌تواند از نقطه مطلوب‌تری تفکر خود را آغاز نماید.
- کتاب طبیعت و پدیده‌های طبیعی: آنچه کودک همراه با والدین خود در بستر طبیعت می‌تواند با آن روبه‌رو شود. اعم از اتفاقات جاری طبیعی مانند روز و شب و ... یا دقت در یک پدیده خاص مانند رویش گیاه، باد، آسمان و ...

۳-۴- ویژگی‌های کتاب کودک

در این گام تلاش می‌شود ویژگی‌های کتاب کودک که در خلال برگزاری گروه کانونی استخراج شد، ذیل هر نوع کتاب شناسایی شده بیان گردد.

در این گام تلاش می‌شود ویژگی‌های کتاب کودک که در خلال برگزاری گروه کانونی استخراج گردید، ذیل هر نوع کتاب شناسایی شده بیان گردد.

۳-۵- کتاب فیزیکی: ثبت تجربیات، خاطرات و کمک به تثبیت باورها در کودک

برای فهم اهمیت کتاب در زندگی کودک و آشناساختن او با این امر لازم است، شیء کتاب در زندگی کودک حاضر بوده و مورد توجه قرار داده شود. در اولین گام باید توجه داشت که کتاب به شکلی که در ذهن ماست لزوماً برای کودکان معنادار نیست. اگر کتاب معنایی دارد، آن معنا متأثر از ارتباطی است که والدین با آن شیء (کتاب) برقرار می‌کنند. اگر کتاب برای کودک به منزله شیء باشد که از طریق آن نوای آرام‌بخش والدین خود را می‌شنود، در آغوش آنان آرام می‌گیرد، اسم کتاب برای او معنادار شده و ارتباط مناسبی با آن برقرار می‌کند. در واقع اثرات القایی والدین بر نگاه کودک به تمام پدیده‌ها و اشیاء تأثیرگذار است. لذا نگاهی که کودک به کتاب و محتوای آن نیز پیدا می‌کند متأثر از نگاهی است که والدینش به آن دارند. اگر والدین خود توجهی به کتاب نداشته باشند، کتاب را با کسالت و بی‌حوصلگی برای کودک بخوانند نگاه منفی به کتاب را آگاهانه یا ناآگاهانه به او القاء می‌کنند.

کتاب فیزیکی، برای کودکان نباید صرفاً محدود به یک نوع خاص باشد. بلکه لازم است کودک کتاب را در قالب فیزیکی مشاهده کند و با شکل صحافی شده و کنار هم قرار داده شده آن آشنا گردد. در عین حال به نظر می‌رسد هر چیزی که قابلیت مشاهده فیزیکی داشته باشد و بتواند محتوایی را در برگیرد در این تعریف می‌تواند قرار گیرد. هر قدر بتوان کتاب‌های این دوره را به زبان و زندگی عادی کودک نزدیک نمود بهتر است. مثلاً مجموعه عکس‌هایی که در خانواده تهیه شده یا ترسیم شده است. حتی به نظر می‌رسد در این دوران به علت اثر القایی زیاد والدین، نیازی به طرح‌های داستانی پیچیده نیست. بلکه در نحوه خواندن یا گفتن داستان باید تمرکز بر واقعی بودن و مرتبط بودن با زندگی کودک باشد.

کودک تا نتواند به طور واقعی چیزی را ببیند، ببوید و لمس کند قراردادن آن در کتاب صرفاً به ازدیاد تصاویر ذهنی او انجامیده و موجب بروز اختلال در کودک می‌شود. کتاب کودک باید نزدیک به محیط زندگی او و برگرفته از اطراف و اشیاء پیرامون او باشد. باید در نظر داشت که برای سرگرم کردن کودکان نه نیاز به اسباب‌بازی هست و نه کتاب، هر پدر و مادری لازم است حوصله به خرج داده و طرح‌ها و برنامه‌های مختلفی را برای کودک اجرا نمایند.

کتاب کودک باید کاملاً منطبق بر زندگی عادی کودک باشد و کودک در مقابل کتاب احساس دوگانگی نداشته باشد. در واقع کلمات و ادبیات به‌کاررفته در آن، اتفاقات و گفتگوهای صورت گرفته باید کاملاً مبتنی بر زندگی روزمره کودک باشد. لذا توصیه می‌شود والدین دین‌مدار و آگاه خودشان بر اساس شرایط زندگی و کودک‌شان اقدام به قصه‌سازی و کتاب‌سازی برای آنان نمایند. در این شرایط والدین با ادبیاتی که کودک با آن سر و کار دارد داستان را روایت می‌کنند و درعین حال اتفاقات و تصاویر برگرفته از زندگی عادی کودک خواهد بود.

کتاب باید متضمن همراهی کودک با والدین خود باشد. برخلاف آنچه تصور می‌شود کتاب کودک نباید تصاویر جذاب و رنگارنگ به خود بگیرد، بلکه باید در کمال بی‌آلایشی فرصتی را برای تعامل والدین و کودک فراهم آورد. مثلاً مادر داستانی را بسازد و تصویرسازی کند.

به علت اثر بالای القایی والدین برای کودکان در این سن، لزومی به طرح‌های داستانی قوی، تنوع در ارائه شخصیت‌ها و مباحث داستانی و ... وجود ندارد. بلکه توجه عمده باید به پیام کلی اثر و داستان و القایی که والدین حین بیان داستان به‌کار می‌گیرند باشد. در واقع داستان‌ها باید بر مبنای حقیقت شکل گرفته باشند. برای اثربخشی بهتر لازم است کودک حقایق عالم و نیکی‌ها را ابتدا در اطراف خود دریابد سپس داستان‌ها و ماجراهایی را بر اساس آن از والدین خود بشود. در واقع و تا حد امکان نباید بین آنچه کودک در کتاب و روایت داستان می‌شود با آنچه در محیط اطراف او می‌گذرد فاصله‌ای دیده شود.

۳-۶- کتاب والدین و سبک زندگی: رفتار و گفتار والدین و اطرافیان کودک، امکانات و محل زندگی

باید توجه داشت که یکی از مهم‌ترین کتاب‌هایی که کودک در طول زندگی خود با آن روبه‌رو است و آن را می‌خواند، کتاب وجودی والدین خود است. این‌که والدین چه باورهایی داشته باشند، چطور سخن بگویند و چطور زندگی کنند اثرگذارترین کتابی است که کودک در زندگی خود با آن روبه‌رو است. این‌که کودک در چه محیطی زندگی کند و چه نیازهایی در او فعال شود، در این‌که نیاز به چه علمی داشته باشد مؤثر است. این‌که والدین هنگام آموزش اسم‌ها به کودک چه احساسات و باورهایی را به او منتقل می‌کنند تا سال‌ها در ذهن کودک باقی می‌ماند. خیلی از اوقات این امر بدون کنترل والدین و صرفاً بر اساس درونیات آن‌ها و رفتارهای ناآگاهانه آن‌ها صورت می‌گیرد. به نظر می‌رسد هر قدر والدین آگاهانه‌تر زندگی و عمل کنند می‌توانند منبع مناسب‌تری را در اختیار کودک خود بگذارند. در این نوع نگاه والدین تلاش می‌کنند در عمل و فضایی که برای زندگی کودک می‌آفرینند، او را سرشار از عاطفه و محبت و ارتباط با سایرین نموده و فضای رشد هر چه بیشتر او را فراهم آورند. درعین حال دوری از فضای ترس و نگرانی و نفرت و افراد ناامن و بی‌مهری از اساسی‌ترین لطف‌هایی است که والدین می‌توانند در حق کودک خود نمایند.

اگر والدین مهربان و حق‌مدار، آگاهانه در کنار کودک باشند و فرصت خواندن کتاب وجودشان را به کودک بدهند، کودک دچار سردرگمی نشده و می‌تواند با اعتماد کامل به ولی خود مسیر حرکت رشدآفرین را بییماید. والدینی که خود را از کودک دریغ می‌کنند، موجب می‌شوند کودک از مهم‌ترین کتابی که باید در دوران کودکی خود بخواند محروم باشد. درعین حال والدینی که رفتار و گفتار مناسبی ندارند، نیز مانند یک کتاب نامناسب، روح و روان کودک را به مخاطره می‌اندازند و رشد را از او سلب می‌کنند.

در گام بعدی سبک زندگی والدین نیز تعیین‌کننده است. این‌که در چه مکان و زمانی زندگی می‌کنند و با چه افرادی سر و کار دارند موجب می‌شود کودک علم متناسب با زندگی در آن محیط و افراد را بیاموزد. هر قدر این محیط با عواطف بیشتر و نیازهای حقیقی‌تر همراه باشد کودک در زندگی خود موفق‌تر خواهد بود.

قراردادن کودک در بسترهای متنوع که خوشایند کودک باشد، به رشد تفکر و عقلانیت کودک کمک می‌نماید. البته باید توجه داشت که این موقعیت‌ها ترسناک، گناه‌آلود، اضطراب‌آور، آمیخته به مسائل جنسی و سایر جنبه‌های نامناسب برای کودک نباشد. به این ترتیب کودک متوجه زمان و مکان شده و می‌تواند شرایط متناسب با موقعیت‌های مختلف را بسنجد و در هر موقعیت به تدریج به نحو شایسته عمل نماید.

۳-۷- کتاب طبیعت و پدیده‌های طبیعی

کودک برای پرورش تفکر خود نیازمند رشد حواس و رشد خیال است. بستر طبیعت از بهترین موقعیت‌هایی است که می‌توان برای پرورش حواس و خیال در کودک از آن بهره جست. در طبیعت مجموعه‌ای از اسم‌های زیبا و نیکو و پدیده‌های منطقی و قانونمند دیده می‌شود که می‌تواند پایه‌های مناسب تفکر را در کودک فراهم آورد. به این معنا کتاب هستی از ضروری‌ترین کتاب‌هایی است که باید کودک به آن توجه نماید: آسمان و زمین، ماه و خورشید، گل‌ها و گیاهان، پرندگان و موجودات اطراف کودک، خاک و ... لازم است عمیقاً توسط کودک با جهت‌دهی والدین دیده شوند. در عین غنی‌ساختن حواس کودک با چنین دیدنی‌هایی، بهتر است این دیدن‌ها با کلامی توحیدی و جهت‌دار که بین کودک و والدین و بین والدین با یکدیگر شکل می‌گیرد، همراه شود.

به دلیل این‌که لازم است همه‌چیز به صورت عینی و ملموس در اختیار کودک قرار گیرد، باید هر پدیده یا شیء در بستر طبیعی خود به کودک معرفی شود و این‌طور نباشد که بستر از آن جدا شود مثلاً گل را در باغچه ببیند، به آن آب بدهد، توجهش به خاک و نور خورشید و علف‌هرز و کفشدوزکی که در اطراف گل قرار دارد، جلب شود.

به دلیل محدودیت‌های زندگی شهرنشینی، برخی والدین برای معرفی پدیده‌های طبیعی و گیاهان و حیوانات از کتاب استفاده می‌کنند؛ اما در این سن نباید کتاب از دیده‌ها و شنیده‌های کودک پیشی بگیرد، بلکه لازم است کتاب بعد از تجربه‌های عمیق در بستر طبیعی مورد استفاده قرار گیرد. بهتر است کودک مزرعه، حیوانات و گل‌ها را ابتدا در محیط طبیعی خود ببیند و سپس در کتاب و فیلم.

درواقع در این سن والدین باید به شکل‌گیری پایه‌های خواندن در کودک خود توجه نمایند. هر قدر گنجینه لمسی عاطفی کودک بیشتر باشد، کودک بهتر می‌تواند در آینده آنچه به صورت متن مکتوب درآمده است را درک نماید. هر چیزی که این عینی‌بودن و ارتباط با جهان واقع را از کودک بگیرد در او ایجاد اشکال می‌کند. باید کودک گیاهان مختلف را لمس کند، بویید، به شباهت‌ها و تفاوت‌های آن‌ها توجه کند و بتواند آن‌ها را از یکدیگر تمیز دهد.

ایجاد فرصتی برای تمیزدادن گیاهان و حیوانات از هم، نقاشی‌کردن آن‌ها و صحبت‌کردن از آن‌ها باعث تقویت خیال در کودک می‌شود. درواقع در این سن به جای آن‌که به خیالات موهوم و بدون چارچوب پرداخته شود لازم است، خیال در حیطه تجارب کودک تعریف شود. مثلاً عرق نعنا را بو کند و یادش بیاید که وقتی دلش درد می‌کرد مادر به او عرق نعنا داده بود. یا حتی بداند که بوی عرق نعنا با بوی گلاب فرق دارد.

۴- بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش بر مبنای شرح علامه طباطبایی، ذیل آیات مرتبط با کتاب به سه جنبه درباره کتاب اشاره شد: کتاب شریعت، کتاب اعمال بندگان و امت‌ها و کتاب عامی که دربردارنده جمیع موجودات و حوادث جاری است. این نگاه از کتاب، بر مبنای منظومه رشد تفکر اجتماعی و لزوم حفظ پایه‌های تفکر در کودک، برای کودک موردبررسی قرار گرفت.

بر اساس یافته‌های حاصل از داده‌های کیفی به‌دست‌آمده از گروه کانونی، کتاب برای کودک سه شکل دارد:

- کتاب ملموس و عینی: قالب شناخته‌شده از کتاب: خاطرات مکتوب و زمینه‌سازی تثبیت باورها
- کتاب سبک زندگی: رفتار و گفتار والدین و اطرافیان کودک، امکانات و محل زندگی او
- کتاب طبیعت و پدیده‌های طبیعی

بر این اساس کتاب در کودکان زیر شش سال، تمام دنیا است. در واقع تمام دیده‌ها و شنیده‌های کودک که در اطراف خود مشاهده می‌کند کتابی است که کودک با آن روبرو است. وقتی صحبت از کتاب کودک می‌شود منظور محتوایی است که کودک در معرض آن قرار می‌گیرد و در اثر آن محتوا فهمی به کودک منتقل می‌شود. کتاب برای کودک روبه‌رو شدن با هر چیزی است که در آن ثبت رخ داده است.

لازم است ادبیات کودک را یک ادبیات تأسیسی تلقی نکرد. بلکه کودک را شاهد موقعیت‌ها و روابط دانست که تمام رفتارهای افراد را در قالب گزاره‌هایی در خود ثبت و ضبط می‌کند. ادبیات غنی کودک، به این معنا است که عمده محیط‌هایی که کودک در آن قرار می‌گیرد، گفتگوهای اطراف کودک و رفتارهایی که از دیگران می‌بیند صحیح باشد تا کودک بتواند مبانی تفکری خود را به‌درستی بر گزاره‌های متقن بنا کند، چراکه کودک منعکس‌کننده ادبیات و رفتار والدین و اطرافیان خود است. از این‌رو والدین باید سبک زندگی مطلوبی را ایجاد کنند که تمام گفتگوها و روابط و در کل بستر زندگی کودک بر پایه طبیعت باشد.

برای آن‌که کودک بتواند به رشد مناسبی در زندگی خود دست یابد لازم است تا هر سه نوع شناسایی‌شده از کتاب در اختیار او قرار گیرد. در واقع کودک در دوران کودکی برای توسعه تفکر خود و همین‌طور توسعه حواسش نیاز دارد به‌صورت طبیعی با محیط و اطراف خود ارتباط داشته باشد. مجرای این ارتباط والدین او و به‌ویژه مادر کودک است. در واقع کودک با تمام وجود همه حالات، رفتار، درونیات و گفتار والدین و اطرافیان خود را می‌بیند و از آن‌ها الگوهای ذهنی و کلامی می‌سازد. کودک با کتاب وجود والدین خود و سبک زندگی آن‌ها، کتاب طبیعت و کتاب در قالب متداول روبرو است؛ بنابراین لازم است با نگاهی جامع به این مقوله نگرست و برای آن برنامه‌ریزی نمود.

پژوهش‌های بسیاری مؤید یافته‌های این پژوهش هستند. هرچند آن‌ها به مقوله «والدین و سبک زندگی» و «طبیعت» به‌عنوان کتاب توجه نکرده‌اند، اما تأثیر آن بر کودکان را تأیید نموده‌اند.

خواندن نقش مهمی در ارتباط والدین و کودک داشته و تأثیر مناسبی در زبان‌آموزی و رشد سواد در کودکان دارد (اسکولاستیک اینس^۱، ۲۰۱۹). پژوهش ساداریت، نورهادی، راهما^۲ (۲۰۱۹) با تحلیل سیگنال‌های الکتریکی مغز نشان می‌دهد، میزان تحریک مغزی در کیفیت و کمیت اطلاعات دریافتی در حین مطالعه نقش دارد (ماتا، هالند و سینبرگ^۳، ۲۰۱۲)؛ می‌توان از این پژوهش دریافت که

1. Scholastic Inc.
2. Sudaryat, Nurhadi, Rahma
3. Mutha, Haaland, Sainburg

تنوع در دریافت تجربه‌های خواندن می‌تواند تحریک مغزی بیشتری را فراهم آورد. لوبیس^۱ (۲۰۱۸)، گولدن و گرابر^۲ (۱۹۹۰)، میک^۳ (۱۹۹۸)، فویو^۴ (۱۹۹۱) اثربخشی کتاب‌های تصویری بدون کلام، در فراخوانی تجربیات روزمره کودک و به گفتگو و داشتن او را بیان نموده‌اند. خواندن از کتاب تصویری بی‌کلام فرآیندی باز است که خواننده می‌تواند بر اساس پیشینه تجربه خود تفسیر خود را از تصویر انجام دهد و می‌تواند داستان خود را بر اساس تصویر ارائه‌شده بسازد (لوبیس، ۲۰۱۸). کودک در ساخت این روایت‌ها، داستان‌های پیشین ذهن خود را به کار گرفته و آن‌ها را فراخوانی می‌نماید. این پژوهش مؤید آن است که والدین می‌توانند کتاب‌های ساده مصوری بسازند و بارها و بارها آن‌ها را همراه کودک خود روایت کنند. هنگام تعامل کودک با کتاب باید علاوه بر محتوا به چارچوب‌های عاطفی او نیز توجه نمود (نئومن^۵، ۲۰۲۰). برگمن‌دیچر، آرام و آدار^۶ (۲۰۱۹) نیز اذعان نموده‌اند که لازم است روش‌های گفتگو و تعامل بین بزرگسال و کودک حین خواندن افزایش یابد. در واقع باید خواندن کتاب بهانه‌ای برای گفتگو و تعامل بیشتر بزرگسال و کودک باشد. هدلی و دیکینسون^۷ (۲۰۱۹) نیز دریافته‌اند فعالیت‌های کتاب‌خوانی و بازی‌های برنامه‌ریزی‌شده، در زبان‌آموزی و فهم معانی کلمات مؤثر است. کیفیت مشترک تعاملی کتاب‌خوانی در خانه برای خردسالان و در کلاس‌های درس متأثر از ابعاد خاصی از تعاملات مربی/والد و کودک است. کیفیت صحبت‌هایی که فرد حین مشاهده و خواندن کتاب در موقعیت کتاب‌خوانی ایجاد می‌کند، متأثر از کیفیت این تعاملات است (پنتیمونتی، بولز، زوکر، تامبیراجا و جاستیک^۸، ۲۰۲۱).

در مقالاتی همچون (تورکر-بیر، آکینچی-کاسگان و آیدن-بلوکباس^۹، ۲۰۲۱) نشان داده شده است که می‌توان برخی مفاهیم مانند مفاهیم ریاضی مانند شمارش، مرتب‌سازی و رتبه‌بندی، شناخت ویژگی‌ها را در حین کتاب‌خوانی به کودکان از طریق گفتگو کردن با او منتقل نمود. البته انتقال مفاهیم جانبی منوط به داشتن دانش کافی درباره موضوع است. کودکان نیز می‌توانند چندین بعد از اطلاعات را در طول کتاب‌خوانی مشترک بیاموزند (بریتفلد، پاتر، کریستین و لو-ویلیامز^{۱۰}، ۲۰۲۱). مثلاً کلمات جدید را بیاموزند، اتفاقات داستان را به خاطر بسپارند و نکته اخلاقی گنجانده‌شده در داستان را دریابند.

در باب کتاب سبک زندگی، پژوهش‌ها نشان می‌دهند که تجربیات ناگوار کودکی می‌تواند مشکلات سلامت روان را در کودکان و بزرگسالان به دنبال داشته باشد (جورژه، یوواکی، اولادجی، ماکانیولا و ایسان^{۱۱}، ۲۰۱۰). سوء آزارهای هیجانی، جنسی، جسمی، همچنین کژکاری‌های خانگی مثل سوء مصرف مواد و الکل توسط والدین، بیماری روانی و طلاق اغلب تجربیات ناگوار کودکی نامیده می‌شود (اسچلینگ، آسلتین و گور^{۱۲}، ۲۰۰۷). سلامت والدین یکی از عواملی است که می‌تواند سلامت روان فرزندان را فراهم کند (کریم‌زاده، رستمی، تیموری، مؤذن و طهماسبی، ۲۰۱۷). رفتار نامناسب والدین مانند کنترل مفرط، طرد، احساسات منفی و فقدان محبت در محیط خانوادگی موجب سوگیری شناختی کودک و رشد اضطراب در آنان می‌شود (پلات و ویلیامز و گینزبرگ^{۱۳}، ۲۰۱۶). پژوهش ژندرک^{۱۴} (۱۹۹۳) نشان می‌دهد پدربزرگ و مادربزرگ‌هایی که به‌صورت دائم یا موقت از نوه‌های خود مراقبت می‌کنند نیز بر

1. Lubis
2. Golden, J. & Gerber
3. Meek
4. Fueyo
5. Neumann
6. Bergman Deitcher, D., Aram, D., & Adar
7. Hadley, E. B., & Dickinson
8. Pentimonti, Bowles, Zucker, Tambyraja, Justice
9. Turker-Biber, Akinci-Cosgun, Aydin-Bolukbas
10. Breitfeld, Potter & Lew-Williams
11. Gureje, Uwakwe, Oladeji, Makanjuola & Esan
12. Schilling, Aseltine & Gore
33. Platt, Williams & Ginsberg
14. Jendrek

سبک زندگی، تغییر در روابط با دوستان و خانواده و روابط با همسرشان اثرگذار هستند. این اثر با توجه به نوع مراقبت متفاوت است. در خانواده نورانی و طیب گرا گفتمان رایج اعضای خانواده تبعیت از رسول و ولی جامعه است. امری که به عنوان مأموریت همه افراد جامعه بیان شده و هر کدام بایستی سهمی در اجرای آن داشته باشند. در چنین منازلی احکام شرعی رعایت شده، گفتارهای حکمت آموز و به دور از بی پروایی در مسایل جنسی دیده می شود (اخوت، ۱۳۹۶).

مقالات زیادی نیز در مورد تأثیر طبیعت بر کودکان وجود دارد. از جمله آلزاندرو و لینچ (۲۰۲۰) به تأثیر فضاهای سبز و فضای آبی بر کودکان می پردازند. این فضاها بر فعالیت بدنی و رفتار غذایی کودکان بستگی به نوع، مکان، مجاورت، تراکم، امکانات و انواع فعالیت اثر دارد. تأثیر آن بر حسب جنسیت، قومیت و رابطه تعاملی والد-کودک متفاوت است. این بررسی تأثیر قابل توجه فضاهای سبز و آبی را بر فعالیت بدنی و رفتار غذایی کودکان نشان می دهد. فضاهای طبیعی مکان های امنی را برای اجتماعی شدن و فعالیت بدنی طولانی، فشرده و لذت بخش برای کودکان فراهم می کند و بر ادراک کودکان در مورد مصرف سبزیجات تأثیر می گذارد و از رفتار غذایی سالم تر حمایت می کند. لو (۲۰۰۹) به تأثیرات مختلف طبیعت بر بهبود تمرکز، رفع چاقی و ... اشاره می کند و عنوان می کند که کودکان از اختلال کمبود طبیعت رنج می برند. او راهنمایی را برای بهره گیری بهتر کودکان و دانش آموزان از طبیعت پیشنهاد می کند. در پژوهش لو از طبیعت به عنوان مهم ترین عاملی که می تواند در امر آموزش کودکان مؤثر باشد نیز یاد شده است.

بر اثر نگاه فوق می توان دریافت که والدین باید به انواع کتاب در زندگی کودک توجه داشته و اثرات آن را در زندگی کودک به کار گیرند. بر اثر این نگاه والدین برای حل چالش ها و مشکلات کودک خود به دنبال کتاب نمی گردند بلکه در درجه اول تلاش می کنند، کتاب سبک زندگی کودک را مورد بازبینی قرار دهند و به سمت مطلوب هدایت نمایند. در نظر نداشتن نگاه عمیق به کتاب موجب می شود خطاهای تربیتی و انسانی در ارائه محتوای مطلوب به کودک صورت گیرد. در این صورت به جای آن که کتاب به عنوان یک عنصر تربیتی و ارتباطی در اختیار والدین باشد، موجب عدم تعادل کودک شده و او را از رشد فکری مناسب که نیازمند تعادل در دیده ها و شنیده ها و تجارب و تجزیه و تحلیل آن ها و دریافت عواطف مناسب است بازدارد.

در تمام کتب فوق نقش حضور آگاهانه و پرمهر والدین نباید نادیده گرفته شود. در واقع آنچه به زندگی کودک معنا می دهد ارتباط غنی و پراحساس او با والدین و رد و بدل شدن صحبت های مناسب و شیرین است. این که توصیه می شود کتاب در قالب صفحات صحافی شده، توسط والدین تولید شود و برگرفته از تجارب کودکان باشد به این منظور است. در واقع در این صورت کتاب کاملاً منطبق بر شرایط و روحیات کودک بوده، در او ایجاد تشویش و اضطراب نمی کند و به دلیل همراهی والد و کودک موجب تمرکز بیشتر کودک می شود.

بر این اساس این که لازم است در زندگی کودک کتاب فیزیکی و ملموس به کار گرفته شود، پیشنهاد می شود کتاب با سیر زیر برای کودک معنا یابد:

- در دسترس قراردادن کتاب در میان وسایل کودک و در خانه
- ایجاد لحظات و خاطرات خوش از همراهی والدین با کتاب
- خواندن کتاب های ساده در بردارنده اشیای اطراف کودک

- خواندن کتاب‌هایی حاوی اشیاء مرتبط با هم (مثلاً کتاب اسباب‌بازی‌ها: دربردارنده تصاویر یا نقاشی‌های والدین از اسباب‌بازی‌های کودک؛ کتاب آشپزخانه: حاوی تصاویری از اشیاء موجود در آشپزخانه و اتاق‌خواب، پارک، خانه مادربزرگ، ماشین و ...)
 - رفتن به موقعیت‌هایی که کتاب در آنجا موضوعیت دارد: مانند کتاب‌فروشی، کتابخانه، جلسات قصه‌گویی و کتاب‌خوانی
 - تهیه یا ساخت چند کتاب برای کودک و قراردادن آن در مکانی در اتاق کودک
 - خواندن کتاب‌های ساده حاوی سه تا پنج صحنه مرتبط با هم و بیان ماجرای آن (بعد از خاطرات‌سازی برای کودک مثلاً پارک رفتن، تلاش شود اتفاقاتی که در پارک افتاده یا اشیائی که دیده شده است به ترتیب برای کودک بیان‌شده و ثبت شود و از کودک هم خواسته شود که ترتیب اتفاقات را بیان کند).
 - بیان داستان‌ها به مدت طولانی‌تر جهت تقویت توجه کودک و قدرت شنیداری کودک: این داستان‌ها می‌تواند منعکس‌کننده خاطرات کودک یا والدین کودک باشد. خاطراتی از دوران کودکی یا حتی نحوه شکل‌گیری یک پدیده مثلاً باران، به‌وجود آمدن سیب و ... باشد.
 - نگارش داستان‌هایی که کودک می‌گوید و ترسیم نقاشی برای آن
 - زمینه‌سازی برای تقویت برخی باورها در کودک از طریق ایجاد توجه و ثبت آن: مثلاً قبل از سفر به مشهد می‌توان محتوایی در اختیار کودک قرار داده شود که توجه کودک به این سفر جلب شود و بعد از بازگشت از سفر لیست کتاب‌های خاطرات و اتفاقات، تهیه شده و مرور گردد.
- به نظر می‌رسد درباره کتاب والدین و سبک زندگی لازم است موارد زیر مورد توجه قرار گیرد:
- زندگی با رنگ و بوی خدایی و جهت‌دار، نه سرشار از بیهودگی و بی‌هدفی
 - مراقبت و تسلط والدین بر خود و هماهنگ‌عمل نمودن با یکدیگر
 - در اختیار قراردادن اسامی زیبا، تجربیات خاطره‌انگیز، تفسیر صحیح از پدیده‌ها در همراهی مداوم با کودک
 - حضور و مراقبت دائمی از کودک تا حد امکان
 - فراهم کردن فرصت تجربه‌کردن و تعامل با دیگران
- یکی از قالب‌هایی که مناسب است برای کودکان مورد کتاب‌سازی و قصه‌سازی قرار گیرد، فرصت‌های جاری در زندگی روزمره است. مثلاً کتاب‌ها یا گفتگو‌هایی پیرامون پارک‌رفتن، رفتن به مراکز خرید، رفتن به مهمانی، سرزدن به اقوام، رفتن به سفر و ... تهیه شود و به کودک کمک نماید تا بهره بیشتری از موقعیت‌های زندگی ببرد. درواقع برای کودک هر موقعیت زمانی و مکانی می‌تواند جنبه کتاب پیدا کند. مثلاً ماه رمضان، ماه محرم، نوروز و یلدا و ... موقعیت‌های زمانی‌ای هستند اگر والدین تلاش نمایند، از آن‌ها بهره کافی را ببرند. حتی مناسب است فعالیت‌هایی مانند ساخت کاردستی، برگه‌های رنگ‌آمیزی و ... برای استفاده کودک در موقعیت‌های مختلف طراحی شده و در اختیار کودک قرار داده شود. کتاب سبک زندگی می‌تواند در قالب‌های مختلف فیزیکی نیز منعکس شود.

جهت بهره‌گیری مطلوب از بسترهای مختلف زندگی کودک که لازم است تا حد ممکن زیبا و مطابق طبع کودک بوده موارد زیر توصیه می‌شود:

- فرصت ایجاد تجارب مناسب: باید توجه داشته باشیم که هر موقعیت زمانی و مکانی را برای کودک چگونه معنا می‌کنیم. مثلاً نوروز را با سفر و مهمانی و شادی همراه می‌کنیم؛ یا با پرخواهی و دیدن تلویزیون و بیهوده‌گذشتن اوقات. باید تلاش نمود در این دوران کودک فرصت تعامل با افراد مختلف و رفتن به مکان‌های متفاوت را داشته باشد. این امر می‌تواند بذر عادات خوب و نیکویی‌ها را در باور کودک بکار و زمینه‌ساز بسیاری از اتفاقات در آینده شود.
- گفتگوهای مرتبط: توصیف شرایط و موقعیت، کسانی که قرار است آن‌ها را ببیند و کاری که انتظار می‌رود انجام دهد، توجه به دیدنی‌ها و شنیدنی‌های موجود در محیط و توصیف آن‌ها برای کودک.
- خاطره‌سازی‌های شیرین و به‌یادماندنی: تلاش شود به کودک خوش بگذرد و تجربیات پرنشاط و جذابی را در موقعیت‌های مختلف به دست بیاورد. این شادی و نشاط گنجینه‌ای است که والدین در سال‌های بعد بسیار می‌توانند از آن بهره ببرند.
- ثبت خاطرات (از طریق تهیه نقاشی، نوشته، عکس یا فیلم)
- نمادسازی: به تدریج همراه ساختن برخی اشیاء، بوها، دیدنی‌ها و شنیدنی‌ها با موقعیت‌هایی خاص برای کودک در او مفاهیمی را زنده می‌کند که می‌توان از لفظ نماد برای آن استفاده نمود. مثلاً زدن سیاهی‌ها، طبل و سینه‌زنی برای اکثر افراد نماد محرم و عزاداری است یا برای خیلی‌ها بوی الکل، نماد مراکز درمانی است. باید تلاش شود نمادهایی که در ذهن کودک جای می‌گیرد، مطلوب و نیکو باشد چراکه تا سال‌ها اثرات آن باقی می‌ماند. مثلاً اگر کودکی هیئت را با گریه و تاریکی به خاطر آورد نه با شور و خواندن اشعار حماسی، احتمال زیادی وجود دارد که در آینده تمایلی به رفتن به هیئت نداشته باشد. یا در نوروز کودکی که خستگی رفتن مهمانی از یک خانه به خانه دیگر را دارد ممکن است در آینده از نوروز خوشش نیاید.

۵- تقدیر و تشکر

مراتب سپاسگزاری خود را از کارگروه کودک و کارگروه تفکر مجمع مدارس دانشجویی قرآن و عترت دانشگاه تهران که در اجرای این پژوهش صمیمانه نگارندگان را یاری کردند اعلام می‌داریم.

۶- منابع

- ۱- قرآن کریم.
- ۲- اخوت، احمدرضا. (۱۳۹۲). دوره‌های رشد تفکر اجتماعی: رشد، پیش از تولد تا آغاز تکلم؛ دوره ظهور ولایت و تأدیب. تهران: قرآن و اهل بیت نبوت
- ۳- اخوت، احمدرضا. (۱۳۹۴). تدبر در هستی: تدبر در کتاب. تهران: قرآن و اهل بیت نبوت.:
- ۴- اخوت، احمدرضا. (۱۳۹۶). با کودکان خود طیب سخن بگوییم. تهران: قرآن و اهل بیت نبوت.
- ۵- اخوت، احمدرضا. (۱۳۹۸). سند بایسته‌های تربیت کودک طیب. تهران: قرآن و اهل بیت نبوت.
- ۶- اخوت، احمدرضا، و افشار، سمیه. (۱۳۹۸). تفکر امی: پایه‌ای‌ترین توان دریافت حقایق. تهران: قرآن و اهل بیت نبوت.

- ۷- بازرگان هرندی، عباس. (۱۴۰۱). کتاب مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته: رویکردهای متداول در علوم رفتاری. تهران: دیدار.
- ۸- پدرام‌نیا، اکرم. (۱۳۸۶). روانشناسی خواندن و ترویج کتاب‌خوانی. تهران: قطره.
- ۹- پولادی، کمال. (۱۳۸۷). رویکردها و شیوه‌های ترویج خواندن. تهران: موسسه فرهنگی هنری پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان.
- ۱۰- راغب اصفهانی، حسین بن محمد. (۱۴۱۲). ترجمه و تحقیق مفردات الفاظ القرآن. ترجمه و تحقیق همراه با تفسیر لغوی و ادبی قرآن از غلامرضا خسروی حسینی. (۱۳۸۳). تهران: المکتبه المرتضویه لاحیاء آثارالجعفریه.
- ۱۱- سلطانی، پوری، و راستین، فروردین. (۱۳۸۱). دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی. تهران: فرهنگ معاصر.
- ۱۲- طباطبائی، سیدمحمدحسین. (۱۳۷۴). ترجمه تفسیر المیزان. ترجمه سیدمحمدباقر موسوی همدانی. قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
- ۱۳- عبدالباقی، محمد فواد. (۱۳۹۹). المعجم المفهرس الفاظ القرآن الکریم. قم: ژکان.
- ۱۴- قرشی، علی اکبر. (۱۳۸۶). قاموس قرآن. تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- ۱۵- مصطفوی، حسن. (۱۳۹۷). التحقیق فی کلمات القرآن الکریم. تهران: مرکز نشر آثار علامه مصطفوی.
- ۱۶- نورتون، دونا. (۱۳۸۲). شناخت ادبیات کودکان: گونه‌ها و کاربردها از روزن چشم کودک. ترجمه منصوره راعی و دیگران. تهران: قلمرو.
- 17- Alejandro, Julius. C., & Lynch, Marry. (2020). "Kids Get in Shape with Nature": A Systematic Review Exploring the Impact of Green Spaces on Childhood Obesity. *Journal of nutritional science and vitaminology*, 66(Supplement), S129-S133.
- 18- Bergman Deitcher, Debora., Aram, Dorit., & Adar, Gali. (2019). Book selection for shared reading: Parents' considerations and researchers' views. *Journal of Early Childhood Literacy*, 19(3), 291-315.
- 19- Breitfeld, Elise., Potter, Christine. E., & Lew-Williams, Casey. (2021). Children Simultaneously Learn Multiple Dimensions of Information during Shared Book Reading. *Journal of Cognition and Development*, 22(5), 744-766.
- 20- Fueyo, Judith. A. (1991). Reading "literate sensibilities": Resisting a verbocentric writing classroom. *Language Arts*, 68(8), 641-648.
- 21- Golden, Joanne. M., & Gerber, Annyce. (1990). A semiotic perspective of text: The picture story book event. *Journal of Reading Behavior*, 22(3), 203-219.
- 22- Gureje, O., Uwakwe, R., Oladeji, B., Makanjuola, V. O., & Esan, O. (2010). Depression in adult Nigerians: results from the Nigerian Survey of Mental Health and Well-being. *Journal of affective disorders*, 120(1-3), 158-164.
- 23- Hadley, Elizabeth. B., & Dickinson, David. K. (2019). Cues for word-learning during shared book-reading and guided play in preschool. *Journal of child language*, 46(6), 1202-1227.
- 24- Jendrek, Margaret. P. (1993). Grandparents who parent their grandchildren: Effects on lifestyle. *Journal of Marriage and the Family*, 609-621.
- 25- Karimzadeh, Mansoureh., Rostami, Mohammad., Teymouri, Robab., Moazzen, Zahra., & Tahmasebi, Siyamak. (2017). The association between parental mental health and behavioral disorders in pre-school children. *Electronic physician*, 9(6), 4497.
- 26- Language and Emotion: An international handbook (2022). edited by Gesine Lenore Schiewer, Jeanette Altarriba, Bee Chin Ng. Volume 2. Germany: De Gruyter.
- 27- Louv, Richard. (2009). Do our kids have nature-deficit disorder. *Educational Leadership*, 67(4), 24-30.
- 28- Lubis, Romaida. (2018). The progress of students reading comprehension through wordless picture books. *Advances in Language and Literary Studies*, 9(1), 48-52.
- 29- Meek, Margaret. (1998). How texts teach what readers learn. Exeter, England: Thimble Press.
- 30- Mutha, Pratik. K., Haaland, Kathleen. Y., & Sainburg, Robert. L. (2012). The effects of brain lateralization on motor control and adaptation. *Journal of Motor Behavior*, 44(6), 455-469.
- 31- Neumann, Michelle. M. (2020). Teacher scaffolding of preschoolers' shared reading with a storybook app and a printed book. *Journal of Research in Childhood Education*, 34(3), 367-384.
- 32- Pentimonti, J. M., Bowles, R. P., Zucker, T. A., Tambyraja, S. R., & Justice, L. M. (2021). Development and validation of the Systematic Assessment of Book Reading (SABR-2.2). *Early Childhood Research Quarterly*, 55, 201-213.
- 33- Platt, Rheana., Williams, Sara. R., & Ginsburg, Golda. S. (2016). Stressful life events and child anxiety: Examining parent and child mediators. *Child Psychiatry & Human Development*, 47(1), 23-34.
- 34- Schilling, Elizabeth. A., Aseltine, Robert. H., & Gore, Susan. (2007). Adverse childhood experiences and mental health in young adults: a longitudinal survey. *BMC public health*, 7(1), 1-10.
- 35- Scholastic Inc. (2019). Kids & Family Reading Report™. 7th Edition. Finding Their Story. Available in <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED594490.pdf>
- 36- Srivastava, Prachi., & Hopwood, Nick. (2009). A practical iterative framework for qualitative data analysis. *International journal of qualitative methods*, 8(1), 76-84.
- 37- Sudaryat, Yayat., Nurhadi, Jatmika., & Rahma, Rosita. (2019). Spectral topographic brain mapping in EEG recording for detecting reading attention in various science books. *Journal of Turkish Science Education*, 16(3), 440-450.
- 38- Turker-Biber, Belma., Akinci-Cosgun, Aysegul., & Aydin-Bolukbas, Feyza. (2021). Examination of Mother-Child Math Talks' Content and Process during Shared Book Reading. *International Journal of Educational Methodology*, 7(3), 501-515.

Children's Books and its role in children's development

Based on the book concept in the Holy Quran with emphasis on the view of Allameh Tabatabai

Nastaran Poursalehi^{1*}

Abstract

Children's books affect children's language, cognitive, personality, and social development. The presence of an accurate definition of this concept can help the child's holistic development. The present study aimed to reach the concept of children's books based on the definition, that Allameh Tabatabai provided from the Qur'an. The library method and focus group have been used. Six experts who had Quranic studies were included in the focus group. The qualitative data analysis identified three types of books in a child's life: 1) a physical book contains the child's memories and experiences and establishing beliefs through it, 2) The book "Parents and their lifestyles" (behavior and speech of the parents and the child's surroundings, facilities and place of his life), 3) a book about nature and natural phenomena. Based on the findings, parents should not ignore the effect of their communication with the child and try to provide holistic development for the child through the three types of books.

Keywords: Language, Thinking, Children's Book, Lifestyle, Nature, Parents

This Journal is an open access Journal Licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License

(CC BY 4.0)

1. Assistant Professor, Department of Information Sciences and Epistemology, Faculty of Management, University of Tehran, poursalehi@ut.ac.ir.